

RELATS DE FE I D'OSTENTACIÓ FESTIVA:
LES BENEDICCIONS DE TEMPLES TARRAGONINS
ALS SEGLES XVII I XVIII

ANNA ISABEL SERRA MASDEU
Annaisabel.serra@urv.cat

RESUM:

Al present article es recuperen diversos exemples sobre com es van desenvolupar els actes de benedicció d'esglésies dels segles XVII i XVIII en alguns pobles de l'arxidiòcesi de Tarragona. D'extractes documentals de com van ser aquestes festes en terres tarragonines, en queden, dissortadament, molts pocs exemples. Els preparatius d'aquests cerimonials i la intensa dedicació que esmerçava cada poble que els havia d'organitzar no deixen de sorprendre ni en el passat ni menys a l'actualitat per la capacitat d'organització de les festes i pel respecte amb què ho feien.

PARAULES CLAU:

Benedicció d'esglésies, Camp de Tarragona, segle XVII, segle XVIII, Alcover.

ABSTRACT:

This article presents several examples of how the acts of blessing of the churches of the s. XVII in some villages of the Archdiocese of Tarragona. From documentary extracts on how these festivities were celebrated in the lands of Tarragona, there are, unfortunately, some examples. The preparations for these ceremonies and the intense dedication that every town that had to organize dedicated them to their surprise, no less important in the past, because of their organizational capacity and the respect they dedicated to them.

KEYWORDS:

blessed churches, Camp Tarragona, s. XVII, s. XVIII, Alcover.

INTRODUCCIÓ

Un dels esdeveniments més esperats als pobles i les ciutats d'època moderna, durant molt de temps, devia ser, sens dubte, la presentació i la inauguració d'edificis religiosos pagats pels habitants de cada lloc. Per exemple, els fidels del poble d'Alcover (Alt Camp, Tarragona) van assistir a la consagració, el 1630, de l'església parroquial que pagaven i veien construir des de 1594. El nou edifici seria el successor d'una vella església medieval, la de la Sang, anomenada localment *Església Vella*, que havia quedat obsoleta per les seves dimensions cosa que impedia acollir tots els vilatans que hi acudien els dies que hi havia celebracions religioses. El trasllat final del Santíssim d'una església a l'altra arribaria, definitivament, però, tres anys més tard. A Alcover no es va construir l'església nova sobre part de la vella com era el costum; aquesta església es va conservar en la seva totalitat fins l'arribada de la Guerra Civil de 1936-1939.

Ara bé, la benedicció, és a dir, la primera presentació oficial en societat del temple implicava l'execució d'un ritual ben bé centenari que exigia un protocol post-tridentí i una organització i plantejament seculars que variaven molt poc en el temps i en l'espai. Les celebracions, a més, havien de ser exemplars i modèliques per a aquell poble i altres dels voltants als quals

serviria de mirall. Una correcta i poderosa imatge festiva es convertia en l'aparador del seu potencial i riquesa, encara que l'economia del lloc no fos la més apropiada per a gastar excessivament diners destinats a l'oci.

“COSA DE MOLTA MAGESTAT QUE MAI SERÀ VIST EN ESTA VILA”

Els documents que descriuen l'església de la Sang alcoverenca al segle XVI expliquen que continuava funcionant amb deficiències estructurals a les voltes i parets i que presentava problemes de capacitat i per aquest motiu es va decidir començar un nou edifici per salvar totes aquestes mancances. L'església vella o de la Sang es troba al carrer Major, un dels més antics i fundacionals de la vila. Tot i que durant un temps els regidors havien pensat a ampliar-la, finalment, els vots de les autoritats municipals van acceptar que calia aixecar una església nova fora de les muralles, fet que es va convertir en un repte per a l'urbanisme local¹.

El primer mestre de la nova fàbrica va ser el selvatà Joan Munter, el qual hi va treballar des del 1594 fins a la seva mort el 1602². Poc temps després se'n va fer càrrec Oliveri Auqui, possiblement un mestre italià que va deixar força obra al Camp, però entre ell i els administradors de l'obra no devia existir una bona entesa, fet que va ocasionar que el *director* de la fàbrica abandonés l'obra perquè no cobrava el salari estipulat. El 1618, la volta de l'església estava a punt de caure i això va fer que hi intervingués l'acreditat mestre barceloní Pere Blai. Els darrers mestres que van acabar l'edifici corresponen a la nissaga dels tortosins Bruel, experts en la talla del jaspi. Un cop el mestre de cases Joan Bruel els va lliurar l'església –acabada el 1630–, els regidors començaren els preparatius de la benedicció del temple. Als acords municipals del 1633 (conservats a l'arxiu municipal local), s'hi indica que el dia de Sant Joan de 1630 s'havia de celebrar una gran missa pel que sembla presidida per l'arquebisbe de Tarragona i que, segons diuen els documents, va ser magnífica. Segurament es va oficiar aquesta primera missa, per-

1. Vegeu també de la mateixa autora l'article titulat: “Patrimoni quotidià fora muralla. L'emplaçament d'una nova església renaixentista a Alcover entre l'interès particular i les necessitats litúrgiques”, a *Quaderns de Vilaniu*, núm. 70, Valls, 2017.

2. Per seguir les vicissituds que va viure l'obra de l'església cal consultar el llibre *L'església parroquial de l'Assumpció d'Alcover (1594-1630). Notes sobre la seva construcció*, Centre d'Estudis Alcoverencs, Alcover, 2011, que recull les dates claus en el seu aixecament arquitectònic.

què uns dies després un regidor local, Joan Pau Oliver, va enviar una acta de benedicció de l'església i va demanar la corresponent gratificació pecuniària per les gestions fetes. A poc a poc els regidors havien d'enfrontar-se a noves situacions. Per exemple, l'interior de l'església s'havia de deixar a la màxima perfecció, havia d'estar especialment ben tancada i amb l'exterior preparat perquè es pogués “rodar” l'edifici per beneir-lo. La festa arribaria el 15 d'agost d'aquell any.

El 1630, els consellers de la vila d'Alcover estaven atrafegats amb l'acabament de la part de l'altar on anava el retaule principal i estudiaven si podrien aprofitar el de l'anterior edifici religiós i traslladar-lo al nou. Finalment, sembla que amb l'ajuda d'un fuster local es va poder dur a terme aquesta operació.

Els alcoverencs tenien moltes ganes d'assistir a la celebració després de la Festa Major, que tenia (i té) lloc a l'octubre i que té com a titulars Sant Pròsper i Santa Úrsula i es realitza tradicionalment el tercer diumenge d'aquell mes³.

A partir d'aquí els regidors adquirien un paper determinant i molt dinàmic per la gran quantitat de decisions que havien de prendre de manera ràpida i eficaç. En primer lloc van demanar permís per establir aquella data als membres de la Reverenda Comunitat de Preveres de l'església d'Alcover, els quals la van acceptar sense cap problema. Encara que l'església estava acabada d'enllestir i pulcra, en realitat no ho estava ben bé del tot, perquè sabem que el 25 de setembre de 1633 el campanar no estava tancat correctament, entrava aigua a l'interior de l'edifici i aquest defecte estava per resoldre. Tres dels regidors més veterans havien d'anar a Tarragona per demanar el permís per realitzar aquesta reparació. Els consellers només podien entendre que aquella tasca es realitzés amb la màxima solemnitat possible. Urgia que l'anomenat “oficial” de Tarragona visités l'església i la trobés en perfectes condicions i adequada per al seu ús comunitari. Els consellers de la Casa del Comú van pensar si la festa havia de tenir “soldadesca” o no.

3. Es poden trobar en diferents arxius tarragonins nombrosos documents que fan referència a una primera festa popular, encara que no n'expliquen res. Per exemple, en una breu anotació d'un protocol notarial de 1633, s'hi diu que el dia 22 de novembre de 1633 es va traslladar el Santíssim Sagrament acompanyat de moltíssimes festes i que va oficiar el Pontifical fra Voltor, abat del monestir de Santes Creus (AHT, Arxiu Històric de Tarragona, MN 5193, fol. 1v) i a l'AHAT, l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, hi trobem només la benedicció de l'església a l'índex d'un llibre que no ha aparegut fins al moment (AHAT. Varia 488, fol. 6v).

Els patrocinadors d'aquell acte tenien clar que el més important seria: disposar d'una gran lluminària, música, cants i que havia de comptar amb la presència de soldats, amb diversos balls; a més d'un particular que no registren les actes que havia de portar cadires per als assistents. Les confraries hi havien de tenir un paper molt destacat i per això s'havia d'anar a parlar amb els seus membres.

En aquell compte enrere, per presentar a tothom l'església, hi fallava un element molt polèmic: les lliures per pagar aquell esdeveniment⁴. Com que els regidors aviat van veure que no tenien diners per pagar tot l'acte van vendre les joies de la patrona local, Santa Úrsula, per afrontar aquest nou problema. A finals d'octubre, l'ardiaca Pau Rabassa va desplaçar-se al poble per supervisar l'estat en què es trobava el temple i encara hi va haver un canvi de data, ja que no es realitzaria a l'octubre, sinó el darrer diumenge de novembre. El religiós els va deixar un memorial que havien de complir i seguir-lo segons era tradició. Podria tractar-se del *Rituale*, datat el 1629, i que avui es conserva a la biblioteca de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. S'hi detalla, entre moltes altres celebracions religioses, les pautes a seguir per beneir una església⁵.

Els organitzadors d'aquell acte, un mes abans de la cerimònia, van prendre més mesures perquè l'organització es desenvolupés sense cap mena de problema. Com que hi acudiria molta gent, tant del veïnat com de forasters, van decidir que matarien dos o tres bous tot vigilant que ningú vengués carn que no hagués estat produïda al poble. Qui introduís a la vila carn comprada en un altre lloc seria penalitzat.

Per donar més solemnitat a l'acte varen demanar a l'abat del monestir de Santes Creus que fes la missa principal de la benedicció. Els consellers, a canvi, li donarien un present moderat de melmelada i de torrons d'Alacant. A l'església faltaven bancs nous i decents per als regidors de l'obra que s'havien d'encomanar als fusters alcoverencs. A començaments del mes de novembre, els consellers continuaven

4. AHMA (Arxiu Històric Municipal d'Alcover). *Llibre de Determinacions del Consell*, 3 octubre 1633, fòl. 30r. Les anotacions d'aquest quadern són claus per seguir els esdeveniments previs a la benedicció del temple alcoverenc.

5. *Rituale seu ordinariium tarraconense novissime reformatum iuxta Romanum recentissimum. Illustrissimi, et reverendissimi D.D. Fra. Ioannis a Guzman Archiepis. Tarraconensis Hispaniarum primatis iussu editum*. Ex. Typographia Sebastiani à Cormellas, Barcinone, 1629.

amb l'organització de la processó, encara que no van establir les característiques que havia de tenir. L'estandart de la confraria del Santíssim, dut a cavall, havia d'anar davant de la resta de les persones que portessin les banderes. Per donar més relleu a la processó es va considerar que calia demanar els serveis de l'Àliga i els gegants de la veïna vila de Valls, encara que el clavari va advertir de la mala situació econòmica per pagar-los. Al consell especial celebrat el 8 de novembre de 1633, s'hi va preveure que diversos consellers es desplaçessin a Mataró a comprar dos bous per fer un dinar popular. Al mateix temps es prohibia introduir carn d'ases, de cabres, de cabrits i d'ovelles perquè aquell dia, com ja era costum, no es vengués a les carnisseries del poble.

Els regidors van tornar a Tarragona –se suposa que a l'Arquebisbat– per esbrinar quina autoritat religiosa seria la primera que faria la missa o qui dirigiria la processó. No se sabia si seria l'oficial de l'arquebisbat o l'abat de Santes Creus. Finalment i gràcies a un pacte (pel que sembla no es van posar d'acord), l'ardiaca faria la processó i la missa pontifical i des del presbiteri la duria a terme l'abat. El rector de Valls, un cop supervisada totalment, va donar el seu vist-i-plau per beneir la fàbrica, ja que es trobava en bon estat⁶. Amb el nucli veí de Valls hi havia molt bona entesa. A més, feia molt poc que havien acabat la seva església parroquial i, per tant, els podia fer servir de model per organitzar la benedicció de l'església alcoverenca.

En el *Llibre de Determinacions del Consell* no apareix l'acta amb la descripció del que va ocórrer el dia del Trasllat del Santíssim Sagrament ni tampoc hi apareix cap detall. En un protocol notarial local, conservat a l'Arxiu Històric de Tarragona, s'hi inclou una petita nota que resol parcialment alguns dubtes. En un paràgraf s'hi diu que el diumenge dia 22 de novembre de 1633 es va fer el trasllat del Santíssim d'una església a l'altra, i que es van fer moltes festes i va dir la missa major Rafael Voltor, abat del monestir de Santes Creus⁷.

6. Poca cosa se'n sap de la benedicció de l'església de Sant Joan Baptista de Valls, acte dut a terme un any abans que la d'Alcover i que va ser un exemple per als alcoverencs. Sens dubte devia ser una festa amb poques despeses ja que aquell any va haver-hi molta sequera al camp (OLIVÉ, 1983, p. 6).

7. GRAU, 1995, p. 19.

“RODAR” L’ESGLÉSIA: PAUTES PER A LA SEVA BENEDICCIÓ

A Alcover, el fet de voler tenir una festa extraordinària i monumental es contradeia amb la realitat econòmica imperant. Malgrat les adversitats econòmiques existents al començament de la tercera dècada del segle XVII, les quals dificultaven la compra de pa i cereals, la vila va voler tirar endavant el seu propòsit ni que li suposés una despesa exagerada. Un dels pilars econòmics de la vila que la van ajudar a sortir airosa de l’empresa fou el comerç de la llana i dels seus derivats: l’obtenció i preparació de tintures, l’especialització en l’àmbit dels teixits que, a més a més, tenia nombrosa clientela a l’arxidiòcesi i també fora d’aquesta circumscripció religiosa.

L’organització dels actes pertinents es regia segons un memorial que tenien els rectors i regidors. Beneir l’església era un fet poc habitual però conegut. La població sabia que al municipi hi havia altres festes tan vistoses i tan esperades com ara l’acte de col·locació de la primera pedra. Malgrat que l’economia de la Casa de la Vila estigués sota mínims, una qüestió d’orgull no permetia abaixar la guàrdia i no deixar impressionada la població amb les festes corresponents a la seva església.

Els consellers van demanar que els voltants de l’edifici estiguessin nets de fustes, de suports, de carreus, de material, per tal de poder “rodar” l’església tal com indicava el llibre d’actes començat el 1629.

ALTRES FESTES PROPERES

En un radi molt proper a Alcover, altres dos pobles veïns havien beneït o estaven a punt de fer-ho en les dates properes a la celebració alcovenca: es tracta de les esglésies parroquials de la Selva del Camp i la de Valls. L’església de la Selva del Camp, es va començar el 1579 i el 1640 no estava enllestida del tot, amb la qual cosa els consellers alcovenecs hi podien acudir o almenys sabrien de la benedicció de l’església de la vila. Sant Andreu de la Selva del Camp es va quedar sense façana i des de llavors el monument presenta un mur de tancament a la seva part frontal, buit només guarnit per una portalada d’accés construïda al segle XVIII.

Les Visites Pastorals revelen importants notícies sobre els darrers retocs dels edificis parroquials previs a la seva festa de benedicció i la lentitud d’alguns passos que en demanaven d’altres per tenir el temple

en condicions. D'aquesta manera, l'acta de la visita de 1682 exposa com l'arquebisbe es va trobar l'església de Lilla, encara que no indica si se'n va fer la benedicció⁸: "*item havem trobat que per estar la iglésia novament feta, encara no i ha reserva en la present iglésia hia fonts Baptismals. Los altars faltan acomodar-se, los quals manam acomodar quant antes y que estiguin de la deguda decència, y tot lo demás que falta que per haver poch temps que dita Iglésia ses acabada així ha hagut més lloch en acomodar-se*". La descripció d'aquesta situació no deixa de ser la presentació de l'estat de molts altres edificis que possiblement s'ampliaven i estaven a l'espera d'enllestir i incorporar imatges i retaules.

A Constantí van beneir una segona església a finals del segle de manera forçada a causa que el temple local va ser destruït durant la Guerra dels Segadors l'any 1650. Mentre no es va construir l'església successora, la Casa de la Vila va fer d'església durant 18 anys. Finalment, el 31 de juliol de 1668 es va beneir la segona església al costat de l'abadia⁹. L'acte, el va oficiar l'ardiaca Oleguer Montserrat i dos canonges de la catedral de Tarragona, el clergat de la vila amb assistència de les autoritats locals¹⁰. Tot i tenir una església nova, el 1726 es tornava a necessitar un edifici que pogués allotjar els habitants de Constantí. Per tant, aquest edifici va durar uns seixanta anys. A l'església nova, no s'hi va començar a treballar fins el 1634¹¹.

L'11 de setembre de 1676, l'arquebisbe Juan Manuel de Espinosa va donar la llicència necessària per començar les obres de l'església parroquial de Torredembarra. La primera pedra, s'hi va posar el dia 10 de març de 1677¹². Finalment l'edifici, tot i que inacabat, el va beneir l'arquebisbe Josep Sanxes el 4 de desembre de 1680. Posteriorment, es van continuar les obres per acabar-la i així es va construir el creuer i el nou campanar, finalitzat el 1778¹³.

El temple parroquial d'Alforja es va dur a terme en dues etapes al llarg del segle XVII. La primera, del 1614 possiblement enllestida el 1637. La segona tanda d'obres es va començar el 1671, pel mestre de

8. AHAT. Lilla. Reg. 2.1.5. Diversos, s. XVII-XIX.

9. AMIGÓ, 2008, p. 118.

10. CORTIELLA, 1981, p. 130.

11. CORTIELLA, 1981, p. 131-132.

12. GUASCH, 2010, p. 42.

13. GÓMEZ, 2008, p. 11.

cases Antoni Forés de Tarragona, que va fer el presbiteri, les navades, quatre capelles, la volta de la capella major i dues troncs. La segona es va començar el 1676 contractada als mestres de cases Damià i Jaume Roig, de Riudoms, que acabaren les tres navades finals, dues capelles i el cor per 2.400 lliures¹⁴. De moment no es coneix el document que expliqui com va ser la seva benedicció.

Les festes dels pobles de les diòcesis més properes com era l'Arboç (actualment depenent de l'arxidiòcesi barcelonina) es desenvolupaven de manera molt semblant a l'arxidiòcesi tarragonina. El 23 de gener de 1647 es van nomenar quatre sacerdots i tres seglars per tal, com diu E. Cruanyes "adornar i fer el que fos menester, i que quan tinguin les coses amanides donin raó als senyors dels Jurats i Consell per donar diada". La festa es va fer el diumenge immediat al 18 de febrer. La celebració d'aquell acte va durar tres dies. Es va disposar d'un predicador extraordinari i es traslladaren les robes i ornaments de la sagristia vella a la nova. Als habitants de l'Arboç, el dia 23 de setembre de 1638 se'ls va concedir el jubileu de Sant Julià, fet que va fer més lluïda aquella celebració¹⁵.

CONTINUÏTAT DEL RITUAL EN ÈPOQUES POSTERIORS

La documentació existent sobre el trasllat del Santíssim d'una església, ja sigui d'un temple "interí", del vell temple existent o de l'espai reservat per allotjar-lo, i la posterior benedicció d'una fàbrica religiosa és malauradament molt escassa sobretot per al segle XVII a la zona tarragonina. Avui en dia es conserven majorment les d'esglésies aixecades al segle XVIII. Aquesta situació indica dos fets: per una banda que el segle XVII (en terres tarragonines) no va existir en absolut el moviment constructiu que va tenir lloc a la centúria següent. De fet, és un dels segles en el qual més s'atura la construcció parroquial religiosa i només es fan les obres veritablement necessàries com ara les ampliacions. Serà cap a finals del segle XVII quan es pot entreveure un augment dels edificis parroquials. Val a dir que en molts punts encara podien gaudir de les esglésies aixecades, modificades o ampliades durant el Renaixement

14. LÓPEZ/ROVIRA, 2003, p. 155-156.

15. CRUANYES, 2002, p. 81.

tardà que va tenir lloc a l'arxidiòcesi tarragonina. I el segon fet, un pèl peculiar, és el que fa pensar que els rectors no tenien per hàbit registrar documentalment aquest fet o almenys no se'n té constància escrita. I encara queda per parlar d'un tercer tema que permet intuir que l'economia dels pobles de Tarragona no era pas propícia o favorable a bolcar-se en la construcció religiosa de nova planta, perquè pensaven a donar utilitat a les esglésies que encara podien funcionar.

La benedicció de l'església de Maspujols, començada a finals del segle XVII, també a l'arxidiòcesi de Tarragona, tingué lloc el 23 de desembre de 1703, data que se sap pel seu rector, que explica només¹⁶: *“se ha portat Nostre Senyor a l'Altar Major ab molta solemnitat”* i obvia la resta de fets. Els relats conservats acostumen a coincidir amb el protocol estipulat per a aquestes celebracions ja es tracti d'esglésies d'ordes religiosos, esglésies parroquials o esglésies dependents unes de les altres. Un any després, a Almoster (Tarragona), el 28 de setembre de 1704 es beneïa l'església local amb l'assistència de l'arquebisbe de Tarragona, Josep Llinars. El document recuperat revela que un cop duta a terme la processó, en entrar a l'església nova es van recitar versos i dècimes, i a la nit, completes. L'endemà es va dur a terme una nova processó amb balls, cants i músics. Continuarien els actes del trasllat el dia 30 amb una festa dedicada als difunts. En el transcurs d'aquest acte va predicar el prior del convent de Carmelites Calçats de Valls davant un túmul amb sis atxes i trenta espelmes grogues aixecat per a aquesta ocasió. És un dels pocs casos conservats que informen de la inclusió a la festa d'aquest tipus d'arquitectura efímera. A Almoster varen gaudir d'uns quants tipus de balls tradicionals molt coneguts¹⁷: *“ball de bastonets, de minyons, de gitanas, ball de moros y christians y ball de valencians”*.

Acabat d'entrar el segle XVIII, el 4 d'octubre de 1705 el rector Gabriel Guardiola va beneir l'església d'Altafulla. Un cop beneïda es va traslladar la reserva a l'església nova¹⁸.

Les esglésies d'alguns convents rebien la mateixa consideració que les parroquials en el moment de la seva presentació de cara a l'ús públic. Les festes dedicades a l'església del convent de caputxins del Lledó, de Valls, es van celebrar el 3 i el 4 d'octubre de 1725. Els fidels van poder assistir

16. BOFARULL, 1991, p. 33.

17. GRAU, 2004, p. 14.

18. MIRAMBELL, 2006, p. 78.

a l'ofici, processó, es van fer uns gegants nous, i de Barcelona es van dur dos camells (l'un portava un timbal i l'altre un pendó). Van acudir els pares d'altres congregacions locals com els pares Mínims i els Carmelites a part d'una nombrosa participació de fidels dels pobles veïns.

Les festes que es duïen a terme a l'arxidiòcesi també imitaven les que es feien en altres diòcesis; tampoc no diferien tant. Així, el luxe fou imprescindible per a les festes de benedicció de l'església castrense de Sant Miquel de la Barceloneta el 1755. Per a aquella ocasió les celebracions van durar diversos dies i foren encapçalades per militars¹⁹.

La documentació relativa a alguns nuclis petits com el de la Canonja parlen de la importància de la processó del trasllat amb el consegüent nombre de persones que van assistir a l'acte²⁰. Sorpren la solemnitat i el respecte que es tenia a les autoritats que havien d'encapçalar la processó del trasllat del Santíssim i la devoció més que evident que es pot palpar a través del document que ho recorda. A Valls, durant el trasllat del Santíssim de l'antiga església de Sant Antoni a la nova, el cerimonial viscut era explicat com quelcom espectacular i únic. Sens dubte ho era i la seva acurada descripció era narrada com una festa realment extraordinària²¹: “*En dicho dia 13 por la tarde a toque de oraciones y se hizo la traslación del Sacramento, a quién esperaba Nuestro Padre, en*

19. LABARRE, 1755, s/f.

20. FUENTES, 1989, p. 106-107. El rector Ignasi Escolà, que també actuava com a notari parroquial, recuperava l'acte viscut la tarda del 28 de novembre de 1757. Es va seguir el *Ritual o Ordinario Tarraconense*: “(...) *En efecte arregant-me á dit requeriment, y comisió a las 3 horas de la tarde del dia de vuy, he passat á fer la benedicció de dita nova iglesia ab assistència de dits Reverents Tell, Padrol, y Fons y ab intervenció dels magnífics Batlle, y Regidors de dita Vila, y ab un concurs de dit poble, y altres vehints, la qual benedicció executat segon lo Ritual, ó, Ordinari Tarraconense, y practicant tot y las solemnitats en ell previngudas.*

Después de la qual benedicció ab assistència, e intervenció dels sobredits Reverents Batlle y Regidors, y ab major concurs, y singular alegría, y aclamaciones de tots he traslladat, y transportat des de la dita Iglésia vella, á la dita Iglésia nova lo Santíssim Sagrament de la Eucharistia per medi de una molt solemne profesó general portant lo Santíssim Sagrament de la Eucharistia sota lo talem per los carrers de dita Vila fins a colcar-lo en la dita nova Iglésia Parroquial, ahont se troba reservat ab la desència competent y proporcionada á dita nova Iglésia Parroquial (...)”.

Per entendre com es va desenvolupar a Catalunya el món de les diverses tipologies de festa barroca relacionades amb l'arquitectura cal remetre's obligatòriament al llibre de Maria GARGANTÉ *Festa, arquitectura i devoció a la Catalunya del Barroc*, Biblioteca del Monestir de Montserrat, Monserrat, 2011.

21. AHAT (Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona). Valls, Reg. C/82, núm. 481, fol. 6v-7v.

su casa, con admirable alegría, con mucha y mui rica enramada, y buena luminaria la que executó con esta forma. Yo el comendador dicho con asistencia del dicho Mossèn Jaime Soler, de diácono, y el Doctor Felis Torros capellán de Santa Úrsula de subdiácono, fray Pedro con la cruz y los acólitos dichos, fray Francisco Mercader, y asistente de Don Joseph Carreras turiferario con los cantores de esta iglesia que son: Joan Sagí, Ramon Morla, Jacinto Glaudis y otros, vestidos en forma de Procesión salimos de la sacristía nueva aunque interina, y nos fuimos a la antigua Iglesia, a donde esperaban el Magnífico Balle don Pedro Baciaña y los Magníficos Regidores, y el Dr. Francisco Doset, el Discreto Juan Andreu, y Joseph Ixarch, dicho Duran, Pedro Juan Arnet, Thomas Venaxa y el secretario Joseph Carreras y tomando los dichos Magníficos las baras del Palio, presidiendo el Magnífico Balle, y el Dr. Francisco Doset se empezó la procesión con mucha lumenaria de axas y manuales en esta forma: tomé io dicho comendador la custodia y junto con los dichos ribestidos y asistentes me volví al pueblo y estando con el Sacramento cara al Pueblo los cantores y dichos cantaron todo un verso del Sacris y luego, prosiguiendo la capta el otro verso entrando baxo el Palio con las circunstancias de la rúbrica se hizo la Proceión hasta llegar al nuevo altar, a donde colocada dicha custodia, luego entoné el Te Deum, el que a coro se cantó con mui buena armonía, el un coro lo hacían los cantores y el coro la música de la presente villa. Y luego después con el mismo orden se cantaron completas y en fin cantó la dicha música los gozos del Santo y con esto se acabó la función y luego se acompañó a los dichos Magníficos Balle, Regidores hasta la puerta de la calle (...)".

Els rectors descriuen cada acte festiu i allò que els resultava més entranyable i vistós alhora. Així, un dels relats conservats de finals del segle XVIII, en concret el del Rourell de 1771, donava preferència la seva atenció al fet que encapçalava la processó el mestre de cases de la fàbrica i el seu fill. Així ocorria al Rourell, a 18 d'agost de 1771, on a part d'onze rectors, encapçalaven la comitiva aquests dos convidats d'honor amb el fill del constructor, que duia el cordó de la bandera. El capítol Francisco de Baldrich va continuar explicant com van ser les festes i enumera les despeses ocasionades pels seus convidats, les quals va pagar de la seva butxaca. No hi van faltar els focs artificials, una banda de música, pastes i xocolata a més d'un dinar per al qual es va matar un carner²².

22. VALLGORNERA, 1973, p. 4.

Per a la capella d'una església parroquial, com la dels Dolors de la parroquial de Sant Joan de Valls, la festa, pel que sembla, va ser més senzilla²³: “Als 8 del mes de Desembre del dia de la Puríssima Concepció de Maria Santíssima dels Dolors y la benehí lo R. P. Antoni Vinader presbitero de la villa de Valls y Corrector de la Congregació...”

Al poble de Barberà de la Conca, el rector hi va sortir del castell del poble, que havia servit com a església temporal, cap al nou monument a punt de presentar-lo als fidels²⁴. El rector va beneir tota la circumferència amb la corresponent processó que va rodejar l'església i es parà, com a lloc final, davant la porta principal. Després de les cerimònies i càntics el rector va entrar a l'església i es va dirigir al presbiteri, on van tenir lloc els cants. A continuació es va fer passar el poble, que esperava a l'exterior, i el va beneir. El pas següent fou la tornada al castell per recollir al Santíssim Sagrament i traslladar-lo a l'altar major definitiu per fer-hi la missa (un cop van entrar tots els veïns a l'interior del monument) i pronunciar el sermó.

A vegades arribaven dues llicències per beneir parts de les fàbriques. El dia 12 d'abril de 1739 es permetia la benedicció de l'església de Sant Salvador del Vendrell tot i que la façana s'acabaria més tard²⁵. El 7 de juliol de 1749 es demanava permís per beneir la façana que restava per finalitzar, per bé que no fou enllestida del tot sinó cap al 1786²⁶.

CONCLUSIONS

Per fer una valoració dels actes que tenien lloc als diversos pobles catalans és molt útil l'afirmació de L. Amigo, la qual fa referència al

23. ACAC. (Arxiu Comarcal Alt Camp). Llibre de memòries, efemèrides i altres coses. Reg. 2741. Fons Mercadé, s/f.

24. AHT. MN 3793, 10 gener 1796, fol. 45v-46r.

25. NARANJO, 1991, p. 56.

26. NARANJO, 1991, p. 57. Els actes d'aquella benedicció foren molt especials degut a la meteorologia: “Lo dia 25 d'Agost de 1739 feu una pedregada en dita vila del Vendrell que dels qui havia nats no havien vist ni oit tal cosa; la qual pedregada durà per lo espai de mitja hora i donà de dany solament en les teules de las teuladas de dita vila mes de dos mil i cinchcentas lliures, y todas las pedras... I a la vista de tan gran calamitat se suspengueren las festas que estaven preparades per la benedicció de dita Iglesia pus hi havia cuets boladors, de corda i rodas... cobla de Valls, y ab tot aixó... més no obstant se feu la benedicció. I després que hagué passat la pedregada ne pesaren una pedra que pesà cinc lliuras...” (NARANJO, 1991, p. 56-57).

paper que tenien aquestes festes dins de la societat que les celebrava: “(...) *se llevaba hasta el último extremo aquella cotidianidad de la trascendencia propia de las sociedades modernas, al lograr que la calle se hiciera iglesia*”. Aquesta cita exemplifica a la perfecció el que passava tant a terres barroques burgaleses (fent referència al cas de la citació) com a les de l'arxidiòcesi tarragonina. Festa i església trobaven als espais sagrats un lloc esplèndid per reclamar i enfortir la pietat i fe de la societat del moment. En el cas particular d'Alcover, s'hi va barrejar durant els primers trenta anys del segle XVII les mancances de recursos que varen patir els seus habitants en el transcurs de gairebé quatre dècades amb les ganes de veure enllestida la seva església parroquial. Val a dir, a favor dels alcoverencs, que varen tenir el valor de veure aixecar de tres esglésies a l'hora i participar en la construcció.

L'organització de les festes del trasllat exigia que cada vila mostrés el seu poder tant davant dels seus habitants com dels forasters, per bé que no sempre s'estava en situació de pagar els actes que li proporcionessin la categoria social que es volia demostrar. La festa obligava els consellers a afrontar una despesa més i haver de superar “amb nota” l'excepcionalitat de formar part d'un esdeveniment d'aquesta categoria.

Per abordar aquest tema cal acudir a la documentació notarial, els acords municipals i les anotacions que recollien els rectors. Gràcies a la meticulositat d'alguns d'ells, el relat de la processó i dels fets més destacats també es poden localitzar en algunes ocasions en algun llibre d'obra. El rector d'Almoster va recollir allò viscut a la seva festa local al llibre de Baptismes de 1705. Més rares de trobar són les llicències que firmaven els arquebisbes perquè els seus parroquians poguessin celebrar els actes de benedicció de les seves esglésies. Gairebé no apareixien al *Register Notariorum* tarragoní²⁷. Les Visites Pastorals recordaven, de tant en tant, l'estimació que sentien els feligresos cap al seu monument i les manifestacions col·lectives de la fe que hi tenien dipositada.

La celebració de l'església d'Alcover té molt de valor perquè permet veure com era el context sociohistòric que va viure la població local. Els fruits del treball dedicat a la llana, als tints i a la creació de teixits van ser el que va sostenir la construcció religiosa que va durar 40 anys més, que són els que calgueren per ornamentar l'interior de l'edifici. En

27. Servat a l'AHAT.

realitat, era un repte molt desproporcionat per a la capacitat econòmica d'aquella localitat.

Moltes d'aquestes festes coincidien en ampul·lositat i amb ornamentació amb les de la col·locació de la primera pedra del temple. Tot, com a les festes de trasllat i benedicció d'una església nova, mai no era prou per a impressionar els locals i els forasters.

Tristament, els llibres de determinacions o actes dels ajuntaments d'altres pobles catalans no precisaven amb el mirament i zel amb què els alcoverencs van deixar constància de la preparació i característiques de la seva festa, perquè ara es coneixerien com eren veritablement aquestes celebracions i com es desenvolupaven socialment.

BIBLIOGRAFIA

AMIGÓ ANGLÈS, Ramon. *Onomàstica del terme municipal de Constantí*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona-Constantí, 2008.

AMIGO VÁZQUEZ, Lourdes. "Tiempos de fugaz ensoñación. La fiesta barroca", a *Biblioteca 19. Estudio e Investigación*. Ayuntamiento de Aranda, Aranda de Duero, 2004.

BOFARULL VECIANA, Josep (et al.) *L'església de Maspujols*, "El Mèdol", Tarragona, 1991.

CORTIENLLA ÒDENA, Francesc. *Història de Constantí*, Sindicat Agrícola de Constantí, Constantí, 1981.

CRUANYES OLIVER, Esteve. *100 fites històriques de la vila de l'Arboç*, Ajuntament de l'Arboç, Barcelona, 2002.

FUENTES GASÓ, Manuel Maria. *El castell, vila i terme del Catllar*, Apèndix documental, vol. II, Tarragona, 1989.

GÓMEZ GRANÉS, Núria. *Torredembarra de la A a la Z*, Ed. Escue, Barcelona, 2008.

GRAU PUJOL, Josep M.T. "El fons notarial d'Alcover de l'Arxiu Històric de Tarragona", a *Butlletí del Centre d'Estudis Alcoverencs*, núm. 10, Alcover, 1995.

GRAU PUJOL, Josep M.T. *300 aniversari de la benedicció de l'església de Sant Miquel d'Almòster (1704-2004)*, Ajuntament d'Almòster i Parròquia de Sant Miquel Arcàngel d'Almòster, 2004.

GUASCH GÓMEZ, Jordi. *El culte a Santa Rosalia a Torredembarra (del segle XVII al XXI)*, vol. I (1652-1939), Patronat Municipal de Cultura, Tarragona, 2010.

LABARRE BELTRAN, Nicolás. *Descripción métrica de las plausibles fiestas que se han celebrado en la ciudad de Divino Sacramento, en la iglesia erigida*

al archangel S. Miquel, en la nueva población de la Barceloneta, en 28 de septiembre del año 1755, Imprenta de María Teresa Barra y Teixidó, Barcelona, 1755.

LÓPEZ BONILLO, Diego/ROVIRA GÓMEZ, Salvador-J. *Guia d'Alforja*, Diputació de Tarragona, Tarragona, 2003.

MIRABELL ABANCÓ, Miquel. “Artistes i artesans altafullencs setcentistes”, a *Estudis Altafullencs*, Centre d'Estudis d'Altafulla, núm. 30, Altafulla, 2006.

NARANJO TEIXIDÓ, Manuel. *L'església parroquial del Salvador del Vendrell*. Ajuntament de la vila del Vendrell, Tarragona, 1991.

OLIVÉ OLLÉ, Francesc. “Quatre-cents aniversari de la construcció de l'església parroquial de Sant Joan Baptista de Valls (1583-1983)”, a *Quaderns de Vilaniu*, núm. 3, Valls, 1983.

Rituale seu ordinarium tarraconense novissime reformatum iuxta Romanum recentissimum. Illustrissimi, et revererendissimi D.D. Fra. Ioannis a Guzman Archiepis. Tarraconensis Hispaniarum primatis iussu editum. Ex. Typographia Sebastiani à Cormellas, Barcinone, 1629.

SÁNCHEZ-ARCILLA BERNAL, José (edición). *Las Siete Partidas (El libro del Fuero de las Leyes)*, Editorial Reus, S.A. Madrid, 2004.

SERRA MASDEU, Anna Isabel. *L'església parroquial de l'Assumpció d'Alcover (1594-1630). Notes sobre la seva construcció*, Centre d'Estudis Alcove-rencs, Alcover, 2011.

SERRA MASDEU, Anna Isabel. “Patrimoni quotidià fora muralla. L'emplaçament d'una nova església renaixentista a Alcover (Tarragona): entre l'interès particular i les necessitats litúrgiques”, a *Quaderns de Vilaniu*, núm. 70, Valls, 2017.

VALLGORNERA, Marquès de. “La capella de música de Valls en la benedicció de l'església del Rourell el 1771”, a *Cultura*, Valls, núm. 317, 1973.